

Kohti ekohyvinvointivaltiota: Yhteiskunnallisen vaikuttavuuden
orkestrointi (ORSI)
Tilannekuvaraportti

Kohti ekohyvinvointivaltiota: Yhteiskunnallisen vaikuttavuuden orkestrointi (ORSI)

Liisa Häikiö & ORSI -konsortio

1. Tiivistelmä: Ekohyvinvointivaltio & oikeudenmukainen siirtymä

Tulevan vuosikymmenen kuluessa yhteiskuntien täytyy sopeuttaa toimintansa ympäristön asettamiin rajoihin vastatakseen ilmastonmuutoksen ja luonnon monimuotoisuuden hupenemisen haasteisiin. Samalla on pidettävä huolta siitä, että politiikkaratkaisut ja toimenpiteet ovat yhteiskunnallisesti hyväksyttäviä ja tasapuolisia. Hyvinvointivaltioiden tulee muuttua ekohyvinvointivaltioiksi. Tämä on merkittävä globaali haaste. Yksikään maa ei ole vielä esittänyt uskottavaa suunnitelmaa siirtymän toteuttamiseksi ja kestävän kehityksen tavoitteiden saavuttamiseksi.

On vain vähän tietoa siitä, miten siirtymä ekologisesti kestävään hyvinvointivaltioon olisi käytännössä toteutettavissa. Tavoitteenamme on tuottaa tietoa vaikutusperustaisten ohjauskeinojen ja innovaatiokäytäntöjen mahdollisuuksista suomalaisen hyvinvointivaltion luotsaamiseksi ympäristön kantokyvyn rajoihin oikeudenmukaisesti. Lisäksi tarkastelemme sitä, miten uudet ohjauksen keinot muuttavat päätöksenteon ja hallinnan normatiivista ja eettistä perustaa. Millaisia polkuja ja skenaarioita ne avaavat ekohyvinvointivaltioon siirtymiseksi? Tutkimuksen teemoina ovat muutosvoimainen hallinto ja budjetointi, oikeudenmukainen siirtymä kaupunkilaisten arjessa, vastuulliset innovaatioprosessit ja kulutusvalintojen ohjaus.

2. Miten luotsata yhteiskunta ympäristön kantokyvyn rajoihin - vaikuttavasti mutta reilusti?

Suomalainen yhteiskunta on monella mittarilla tarkasteltuna kansainvälinen menestystarina. Hyvinvointivaltion kehittämisen myötä koulutustaso, elinikä ja elintaso ovat nousseet sekä eriarvoisuus ja köyhyys vähentyneet. Suomi on sadassa vuodessa kehittynyt yhdeksi maailman rikkaimmista maista. Kansainvälisissä vertailuissa se on myös yksi onnellisimmista ja kestävästi kehitystä edustavista maista. Menestystarinalla on kuitenkin kääntöpuolensa. Suomalaisten hiilidioksidipäästöt ja luonnonvarojen kulutus ovat kansainvälisesti verrattuna hyvin suuret.

Luonnonvarojen ylikulutukseen perustuva hyvinvointi heikentää tulevien sukupolvien elämisen edellytyksiä. Noin neljäsosa kaikista maapallon eläin- ja kasvilajeista on nykyisen globaalien kehityksen myötä uhattuina (Diaz ym. 2019). Ihmisten hyvinvoinnin kannalta välttämättömät ekosysteemit ovat monin paikoin tuhoutumassa. Suurimpana syynä on ilmaston lämpeneminen.

Kansainvälisen ilmastopaneelin mukaan maapallon keskilämpötilan nousun rajoittaminen 1,5 asteeseen edellyttää globaalien kasvihuonekaasupäästöjen nollaamista vuoteen 2050 mennessä (IPPC 2018). Suomi on sitoutunut tähän tavoitteeseen. Nykyinen hallitus pyrkii siihen, että Suomi on hiilineutraali vuonna 2035 ja hiilinegatiivinen nopeasti sen jälkeen.

Globaali ekologinen kriisi haastaa suomalaisen hyvinvointivaltion kahdesta suunnasta. Ensinnäkin ekosysteemien romahtamisella tulee olemaan negatiivisia vaikutuksia kansalaisten hyvinvointiin ja terveyteen. Eniten kärsivät yhteiskunnallisesti haavoittuvassa asemassa olevat ihmiset. Toisekseen yhteiskunnan tulee uudistua kyetäkseen vastaamaan näihin uhkiin oikeudenmukaisella tavalla. Päästövähennysten saavuttaminen ei onnistu ilman systeemistä siirtymää, jossa koko yhteiskunta ja sen toimintatavat uudistuvat. Tämä koskee niin teknologian muutosta kuin arkisen käyttäytymisen ja politiikkakeinojenkin muutosta.

Globaalin siirtymän suunnasta ja kestävästä tavoitteista on yhä enemmän tutkimustietoa. Tutkijat ovat yksimielisiä siitä, että yhteiskuntien tulisi toimia hiilineutraalisti tai -negatiivisesti ekologisen kriisin välttämiseksi. Keskeisiä ovat muutokset energiantuotannossa, maankäytössä, asumisessa, liikkumisessa ja kulutuksessa. Vuonna 2015 hyväksytyt globaalit kestävä kehityksen tavoitteet (Agenda 2030) pyrkivät vastaamaan näihin haasteisiin. Ilmiölähtöisten tavoitteiden kuten vastuullisen kuluttamisen tai eriarvoisuuden vähentämisen lähtökohtana on kokonaisvaltainen pyrkimys kestävä kehityksen toteuttamiseen. Ongelmaksi on kuitenkin osoittautunut, että yksikään maa ei ole vielä esittänyt uskottavaa suunnitelmaa, jolla näihin tavoitteisiin päästään. Kansainvälisen tutkijaryhmän arvion mukaan tavoitteissa eteneminen on ollut varsin hidasta (GSDR 2019). Eriarvoistuminen, jäteongelma sekä biodiversiteetin ja ilmastotilan huonontuminen estävät tavoitteiden saavuttamista. Suomella on Agenda 2030 osalta kestävä kehityksen visiota kohti vieviä kansallisia tavoitteita ja toimenpideohjelmia, mutta varsinkin politiikan muutosvoimaisuudessa ja johdonmukaisuudessa on parannettavaa (Berg ym. 2019).

Epäselvää on, miten hallintatapojen ja ohjauskeinojen tulisi muuttua. Miten taloudelliseen ja sosiaaliseen hyvinvointiin keskittyneet hyvinvointivaltiot voivat uudistua ekologiset reunaehdot huomioiviksi ekohyvinvointivaltioiksi? Ekohyvinvointivaltiossa hallinto luo ja toimeenpanee kestävyteen tähtääviä politiikkatoimia yhdessä yritysten, kuntien, kolmannen sektorin toimijoiden ja kansalaisten kanssa. Kestävä kehityksen mukaisten uudistusten saavuttaminen vaatii monia järjestelmätason muutoksia ja intressiristiriitojen yhteensovittamista. Haaste koskee hallintoa ja budjetointia sekä julkisen budjetoinnin ja hankintojen suuntaamista. Myös kotitalouksien kulutusvalintojen ohjaamiseen tarvitaan uudenlaisia politiikkakeinoja ja innovaatioita. Aktiivisilla ja vastuullisilla välittäjätahoilla on oleellinen rooli siirtymässä.

Tutkimme ORSI -hankkeessa tätä globaalia haastetta. Tavoitteena on luoda empiiriseen tutkimukseen perustuva käsitys hyvinvointivaltion ohjauskeinojen ja -mekanismien

muuttamiseksi niin, että ekologisen kestävyuden vahvistaminen toteutuu oikeudenmukaisesti. Keskitymme erityisesti tarkastelemaan sitä, miten vaikuttavuusperustaiset ohjauskeinot ja innovaatiokäytännöt soveltuvat ekohyvinvointivaltion siirtymän ohjaamiseen.

3. Mitä tiedetään ekohyvinvointivaltioon siirtymisen keinoista?

Hyvinvointivaltioita koskevassa tieteellisessä keskustelussa on havahduttu ekologisen kriisin vakavuuteen ja hahmoteltu siirtymää kohti ekologisesti kestävästä hyvinvointivaltiosta. Tutkimuksessa on pohdittu, millainen hyvinvointivaltio olisi ekologinen ja millaisia yhteiskunnallisia muutoksia siihen siirtyminen edellyttäisi. Karkeasti ottaen ajattelu jakautuu innovaatioiden ja erilaisten 'vihreiden yhteiskuntasopimusten' myötä rakentuviin hyvinvointivaltioskenaarioihin ja radikaaleihin, yhteiskunnalliset instituutiot uudelleen määritteleviin 'kasvun jälkeisen talouden' hyvinvointivaltioskenaarioihin. Tutkimus on ollut luonteeltaan normatiivista ja teoreettista.

Aikaisempi hyvinvointivaltion ekologista kestävyttä käsittelevä tutkimus tarjoaa tietoa yhteiskunnallisen muutoksen luonteesta sekä systeemisen siirtymän eettisestä ja normatiivisesta perustasta. Kun hyvinvointivaltion taustalla ovat perinteisesti olleet sosiaaliset riskit ja markkinoiden puutteiden hallinta, nostaa ekovaltio ekologiset kysymykset politiikan ytimeen (Meadowcroft 2005). Ekososiaalisessa politiikassa pyritään lisäämään samanaikaisesti sekä oikeudenmukaisuutta ja tasa-arvoa että ekologisen kestävyuden tavoitteita (esim. Hirvilampi ja Helne 2014; Gough 2017). Ilmastonmuutoksen hillitsemisen edellyttämässä politiikkasiirtymässä valtiot nähdään keskeisinä toimijoina kansallisesti ja globaalisti. Niiden keskeisenä tehtävänä on luoda edellytykset hiilivapaan talouden, tuotannon ja kulutuksen muodostumiselle sekä turvata hyvinvoinnin tasapuolinen jakautuminen (Gough 2017). Myös kaupungit, erilaiset paikallisyhteisölliset toimijat ja yksittäiset ihmiset nähdään tärkeinä muutoksen ajureina ja erityisesti tulevaisuuden hyvinvoinnin turvaajina.

Empiirinen tutkimus aiheesta on kuitenkin vähäistä. Tästä syystä on vain vähän tietoa siitä, miten siirtymä ekologisesti kestävästä hyvinvointivaltioon olisi käytännössä toteutettavissa olemassa olevien hyvinvointivaltioiden kontekstissa. Esimerkiksi systeemisen muutoksen ohjaaminen on jäänyt vähälle huomiolle. Kuitenkin siirtymä ekohyvinvointivaltioon edellyttää laajasti osallistavaa ja poikkihallinnollista eri hallinnon tasot läpäisevää poliittista ohjausta. Muutoksen tulee tapahtua samanaikaisesti julkisen hallinnon, talouden ja rahoituksen, yksilöiden ja kollektiivisen toiminnan sekä tieteen ja teknologian piirissä. Kestävän kehityksen saavuttaminen edellyttää koordinoituja toimia eri toimijoiden välillä sekä hallinnon rajat ylittävää johdonmukaisuutta (GSDR 2019).

Siirtymä ekohyvinvointivaltioon edellyttää myös, että innovaatiopolitiikka suuntautuu kohti kestävyystavoitteita ja ohjaa innovaatioprosesseja tästä lähtökohdasta (Weber & Rohrer 2012). Innovaatiotutkimuksessa on viime vuosina herätty tarkastelemaan perinteisten julkisen ohjauksen menetelmien riittämättömyyttä suurten yhteiskunnallisten haasteiden edessä. Hallintakäytäntöihin ja innovaatioprosesseihin kohdistuneen monitieteisen tutkimuksen perusteella on tiedossa, että siirtymää ekologisesti kestäväan yhteiskuntaan hidastavat ja estävät yhteiskuntien siiloutuneet toimintarakenteet sekä nykyisten innovaatioprosessien kyvyttömyys vastata yhteiskunnallisiin haasteisiin.

Jännitteet institutionaalisen hallinnan ja innovatiivisten, verkostoja hyödyntävien ohjauskeinojen välillä vaikeuttavat tai estävät kestäväan kehityksen siirtymää (Bäcklund ym. 2018). Ristiriitoja muodostuu siitä, että yhtäältä tuetaan verkostopohjaisia kehittämishankkeita, mutta resurssit jaetaan perinteisten hallinnonalojen mukaisesti (Anessi-Pessina ym. 2016; Mauro ym. 2017). Julkisen sektorin budjetointi on tärkeä rahanjakomekanismi, jonka kautta julkiset organisaatiot voivat myös toteuttaa tilivelvollisuuttaan kansalaisille (Schick, 2014).

Erillisillä politiikkatoimilla tai yhteiskunnallisilla ratkaisuilla voi olla ristiriitaisia vaikutuksia kestäväan kehityksen kannalta. Päästöjä voidaan esimerkiksi hillitä korkeiden energiaverojen avulla niin, että vähävaraisten asema heikentyy mutta varakkaiden kannuste vähentää kulutusta ei toteudu. Köyhyyden vähentämisessä tai työllisyyden lisäämisessä voidaan toisaalta sitoutua sellaiseen talouskasvuun tai toimintaan, joka kasvattaa ympäristöhaittoja. Vallitsevana innovaatiotoiminnan ajurina on tarve tuottaa uusia vastauksia kuluttajavetoiseen kysyntään. Tutkimuksessa on kiinnitetty huomiota myös innovaatiotoiminnan negatiivisiin ulkoisvaikutuksiin kuten ympäristöhaittoihin ja eriarvoistumiseen (Schot & Scheinmueller, 2018). Tuloksena on usein 'turhia' innovaatioita yhteiskuntien uudistumisen tarpeen näkökulmasta. Innovaatiotoiminta voi myös tuottaa itsessään negatiivisia vaikutuksia ympäristölle.

4. Tuotamme tietoa yhteiskunnallisiin vaikutuksiin pyrkivien ohjauskeinojen merkityksestä ja mahdollisuuksista

Tutkimushankkeemme aloittaa uuden tieteellisen keskustelun. Tässä keskustelussa näkemykset ja teoriat hyvinvointivaltion uudistamisesta ekologisesti kestäväksi yhdistyvät yhteiskunnallista hallintaa ja ohjausta käsittelevään tutkimukseen. Yhdistämällä aikaisempaa tietoa empiiriseen tutkimukseen ja yhteiskunnalliseen vuorovaikutukseen kehitämme keinoja suomalaisen hyvinvointivaltion luotsaamiseksi ympäristön kantokyvyn rajoihin.

Lupaava tapa lähestyä ja ratkoa siirtymässä esiin nousevia yhteiskunnallisia ristiriitoja on vaikuttavuusperusteinen hallinta, jossa pitkän tähtäimen politiikkatavoitteet muutetaan

konkreettisiksi yhteiskunnallisiksi vaikutuksiksi. Hallintakäytäntöihin osallistuvat yksittäiset toimijat tai toimijoiden yhteenliittymät etsivät innovatiivisia ratkaisuja näiden saavuttamiseksi. Toiminnassa tavoitellaan selkeästi asetettuja määriteltäviä ja mitattavia vaikutuksia (Mazzucato 2018). Vaikuttavuutta korostavassa tutkimuksessa on keskitytty lähinnä arvioimaan sitä, miten tavoitteen asettaminen voi parantaa prosessien tehokkuutta. Ekohyvinvointivaltion näkökulma taas korostaa sitä, miten vaikuttavuutta tulisi arvioida myös sosiaalisen oikeudenmukaisuuden ja demokratian näkökulmasta. Uudenlaisessa hallinnassa tulee tilaa uusille toimijoille, hallinnan prosesseille ja ohjauskeinoille. Hallinnan muutos muuttaa myös vallan ja vastuun jakautumista.

Erityisenä kiinnostuksen kohteena on yhteiskunnallisiin vaikutuksiin pyrkivien ohjauskeinojen merkitys ja mahdollisuus kestäväen kehityksen siirtymän toteuttamiseksi. Moniarvoisissa yhteiskunnissa poliittisten päätösten tekeminen edellyttää erimielisyyden hyväksymistä; sitä, että kaikki eivät koskaan tule olemaan samaa mieltä (Mouffe, 2013). On tärkeää ymmärtää, miksi jotkut ovat eri mieltä kuin toiset.

Systeemisessä muutoksessa ja uusien toimintamallien käyttöönotossa on yhdistettävä monia toimijoita hallintorajojen yli. Tähän tarvitaan välittäjiä ja orkesterointia. Orkestrointi tarkoittaa toimijoiden ja verkostojen mobilisointia yhteistyöhön yhteisten poliittisten tavoitteiden puolesta, käsitteellistä ja materiaalista tukea tarjoten. Siirtymän orkestrointi edellyttää nykyistä parempaa ymmärrystä siitä, miten sidosryhmät muodostuvat ja voivat vaikuttaa yhteisiin tavoitteisiin monen eri toimijan muodostamissa verkostoissa, toimien samanaikaisesti yhteiskunnan eri tasolla. Lähestymme orkestrointiä empiirisenä kysymyksenä: Mitä erilaiset ohjauksen käytännöt merkitsevät erilaisten toimijoiden kannalta? Miten eri toimijat voivat osallistua oikeudenmukaisen siirtymän ja ekohyvinvointivaltion määrittelyyn ja käytäntöihin?

Tuotamme tutkittua tietoa ja välineitä, joiden avulla julkinen valta pystyy yhdessä muiden toimijoiden kanssa ohjaamaan yhteiskuntaa kohti ekohyvinvointivaltiota oikeudenmukaisesti ja tehokkaasti. Pyrimme siihen, että ekologisesta rakennemuutoksesta muodostuisi yhteiskunnan koheesiota tukeva ja kansalaisten toimintamahdollisuuksia lisäävä muutosvoima. Samalla lisäämme ihmisten, yhteisöjen ja organisaatioiden mahdollisuuksia tehdä tai olla mukana tekemässä kestäviä yhteiskunnallisia ratkaisuja arjessa ja päätöksenteossa. Tarjoamme ratkaisuja siihen, miten ympäristöllisesti kestävään yhteiskuntaan siirrytään sosiaalisesti oikeudenmukaisella tavalla.

Hanke sitouttaa muutosprosessiin uusia toimijoita. Tavoitteena on luoda yhteiskuntaan muutoshalukkuutta, joka vastaa kestävyden tavoitteisiin ja tukee suomalaisen hyvinvointivaltion ohjaamista ympäristön kantokyvyn rajoihin. Jos siirtymän hallinnassa sivuutetaan erilaisten väestöryhmien tarpeet ja mahdolliset eriarvoistavat vaikutukset, seuraukset voivat näkyä esimerkiksi kärjistyneenä köyhyytenä, ääriajattelun nousuna tai

kasvaneena vihamielisyytenä vastakkaisia näkemyksiä kohtaan. Hanke tuo uutta tietoa ekososiaalipolitiikan normatiivisesta perustasta ja eettisistä käytännöistä.

ORSI-hanke tutkii siirtymää ekohyvintivaltioon neljän teeman kautta: muutosvoimainen hallinto ja budjetointi, oikeudenmukainen siirtymä kaupunkilaisten arjessa, vastuulliset innovaatioprosessit ja kulutusvalintojen ohjaaminen. Tavoittelemme seuraavia tieteellisiä ja yhteiskunnallisia vaikutuksia:

Muutosvoimainen hallinto & budjetointi: Tavoitteista toiminnaksi

Pyrimme vaikuttamaan siihen, että kansallinen ja paikallinen hallinto omaksuu konkreettisia yhteiskunnallisia vaikutuksia tuottavia ohjauskeinoja kestäväen kehityksen siirtymän toimeenpanoon. Tarjoamme tietoa vaikutusperusteisista ohjauskeinoista, jotka edistävät valtion ja kuntien kykyä edistää oikeudenmukaista siirtymää tehokkaasti.

Perehdymme suomalaisiin ja kansainvälisiin edelläkävijä-esimerkkeihin niin valtion tasolla kuin myös kunnissa. Käytännössä tutkimme ilmastolain ja kiertotalouden tiekarttojen kaltaisia kokonaisvaltaisia politiikkatoimien kokonaisuuksia sekä tapoja tukea kestäväen kehitystä esimerkiksi [mittareita](#) kehittämällä.

Julkisen budjetoinnin osalta tutkimme siirtymää pitkäjänteisempiin, sektorirajat ylittäviin budjetointikäytäntöihin. ORSI-hankkeen päämääränä on, että kestävyystavoitteista tulee prioriteetti julkisen sektorin toiminta- ja taloussuunnittelussa. Sen sijaan, että kestävyteen liittyvät tavoitteet alistettaisiin taloudellisille reunaehdoille, niiden tulee olla toiminnan ja talouden suunnittelun lähtökohta. Pyrimme edistämään tämän tavoitteen saavuttamista kehittämällä pitkäjänteisiä, sektorirajat ylittäviä budjetointitekniikoita yhdessä erityisesti valtion ja kuntien edustajien kanssa. Yhtenä tarkastelun kohteena tulee olemaan myös [Helsinki-Tallinna-tunnelihanke](#), jolla toteutuessaan on mahdollisuus edistää Suomen liikennesektorin kestävyttä.

Tunnistamme julkisten hankintojen keskeisen roolin kestävien ja laadukkaiden palvelujen tuottajana ja yhteiskunnan kestävien kulutus tapojen mahdollistajana. Hankkijoita tulisi kannustaa kestäviin hankintoihin. Kannustava malli voi olla esimerkiksi vaikuttavuusperusteinen hankinta, joka kohdistuu ympäristö- ja sosiaaliseen vaikuttavuuteen, ja jonka avulla hankinnan mahdollista riskiä voidaan paremmin jakaa ja hallita. Kestävien, innovatiivisten ja vaikuttavien julkisten hankintojen edistäjänä toimii Suomessa [KEINO-osaamisverkosto](#).

Keskitymme eri tasoilla toimiviin tärkeisiin välittäjätoimijoihin. Perehdymme esimerkiksi siihen, miten tehokkaiksi todettujen kuntien ilmastotyön vertaisverkostojen, kuten [HINKU-verkoston](#) käytännöt viedään muuhun julkisen sektorin kestävyystyöhön.

Kehitämme yhdessä kumppaneidemme kanssa ohjauskeinoja ja periaatteita, joilla kunnianhimoiset kestävyystavoitteet viedään käytäntöihin niin, että ne ovat eri toimijoiden hyväksymiä. Tuloksena syntyy muun muassa suosituksia siitä, miten laaja-alaisia ohjelmia tulisi laatia ja mitata, parhaita käytäntöjä yhteiskunnallista muutosta tukeville välittäjäorganisaatioille sekä kestäväen kehityksen budjetointityökaluja kansalliselle ja paikalliselle tasolle.

Oikeudenmukainen siirtymä kaupunkilaisten arjessa: Toimijuuden vahvistaminen & eriarvoisuuden vähentäminen

Tavoitteemme on, että muutokseen osallistuvilla toimijoilla on tietoa siitä, miten demokraattinen ja oikeudenmukainen siirtymä kohti ekohyvinvointivaltiota on mahdollista toteuttaa. Tätä kehitystä tuemme luomalla helposti omaksuttavissa olevaa tietoa vaikutusperusteisista ohjauskeinoista, jotka vahvistavat yksilöiden ja yhteisöjen toimijuutta muutoksessa ja vähentävät yhteiskunnallista eriarvoisuutta.

Keskitymme erityisesti toimintaan kaupungeissa. Kaupunkiorganisaatiot ja aktiiviset kaupunkilaiset ovat ottaneet keskeisen roolin kestävyystoimien tavoittelussa. Kaupunkien tavoitteena on muokata kaupunkilaisten jokapäiväisestä elämästä ekologisesti kestävämpää ja kaupunkilaisten tavoitteena puolestaan vaikuttaa oman kuntansa päätöksentekoon ja -suunnitteluun. Monissa jälkiteollisissa kaupungeissa ympäristöasioihin panostaminen taloudellisten intressien ajamana on siirtänyt sosiaaliset kysymykset taka-alalle. Tämä on nähtävissä erityisesti pohjoismaissa, joissa sosiaalinen kestävyys otetaan annettuna (Terama ym. 2019). Kestävään kehitykseen panostaminen on kuitenkin toisinaan saattanut jopa lisätä kaupunkien sisäistä eriarvoistumista (While ym. 2004). Niin viranomaiset kuin kaupunkilaiset ovat vaikean tehtävän edessä. Yhteisen näkemyksen muodostaminen tai yhteistoiminnan aikaansaaminen kestäväen kehityksen tavoittelemiseksi edellyttää monien toimijoiden näkemysten yhteen saattamista (Häikiö & Lehtonen & Salminen 2017; Wallin ym. 2018).

Tutkimme, miten ja millaisin ohjauskeinoin siirtymä ekohyvinvointivaltioon toteutuisi sosiaalisesti oikeudenmukaisella tavalla ja ihmisten osallisuutta vahvistaen. Tutkimme myös, miten ekososiaaliset politiikat näkyvät ihmisten arjessa. Miten esimerkiksi erilaisista elämäntilanteista johtuvat tarpeet ja haavoittuvuudet huomioidaan uusien säädösten laatimisessa? Miten yksilöt ja verkostot voivat tai haluavat osallistua yhteiskunnallisen muutoksen tekemiseen? Miten kansalaisten ruohonjuuritason toiminta vaikuttaa muutokseen eri tasoilla? Miten valta, vastuu ja resurssit jakautuvat uusilla tavoilla eri ohjauskeinojen myötä? Käytännössä perehdymme muun muassa [Lahden kaupungin](#) ja [Lappeenrannan alueen](#) kestäväen kehitykseen, [Tampereen Hiedanrannan kaupunginosan](#) kehittämiseen sekä eri kaupunkien sosiaalisen kestävyden saralla tehtävään kehittämiseen.

Selvitämme, millaisia ristiriitoja ja konflikteja muutokset ympäristöllisesti kestäväan yhteiskuntaan voivat synnyttää, ja millaiset eettiset ja demokraattiset periaatteet voivat auttaa näiden ristiriitojen ratkaisussa. Yhdistämme arjen empiirisen tutkimuksen normatiivisen teorian kehittämiseen (Herzog & Zacka 2019). Kehitämme ekohyvinvointivaltion ohjaamiseen tarvittavaa eettistä ja yhteiskunnallista ymmärrystä ihmisten arjen näkökulmasta. Huomioimme ihmisten erilaiset elämäntilanteet ja heidän mahdollisuutensa osallistua muutoksen tekemiseen. Laadimme yhteistyökumppaniemme kanssa päätöksentekijöille demokraattisiin ja eettisiin periaatteisiin nojaavia ohjeita ja työkaluja, joiden avulla oikeudenmukainen siirtymä ekohyvinvointivaltioon tulee mahdolliseksi.

Vastuulliset innovaatioprosessit: Kilpailukyvästä yhteiskunnallisiin ratkaisuihin

Tavoitteenamme on, että käsitys innovaatioitoiminnasta ja sen yhteiskunnallisesta merkityksestä muuttuu. Kilpailukyvyyn sijaan ekologisesti kestävä ja sosiaalisesti oikeudenmukaisen yhteiskunnan innovaatioprosessien tulee tarjota toimivia ratkaisuja yhteiskunnallisiin ongelmiin. Siirtymä ekohyvinvointivaltioon edellyttää innovatiivisia tapoja keskeisten yhteiskunnallisten toimintojen järjestämiseksi. Julkisten päätöksentekijöiden tehtäväksi muotoutuu tukea kestävien toimintamallien ja teknologioiden kehittäminen. Vastuullisissa innovaatioprosesseissa innovaatiotoiminta suunnataan yksinomaan taloudellisista tavoitteista kohti laajempaa yhteiskunnallista vaikuttavuutta huomioiden yhteiskunnallisten toimijoiden arvot ja näkemykset.

Vastuullisiin innovaatioprosesseihin liittyvä tutkimus on toistaiseksi keskittynyt perinteisen innovaatiopolitiikan kriittiseen analyysiin luoden innovaatiopolitiikalle uusia arviointikehikkoja ja normatiivisia tavoitteita (esim. Weber & Rohrer 2012). Käytännön ohjauskeinojen tasolla esimerkiksi innovatiivisia julkisia hankintoja on käytetty yhteiskunnallisten transformaation edistäjänä (Uyrra ym., 2020). Lisäksi on kehitetty menetelmiä eri yhteiskunnallisten ryhmien yhteistyölle jaettujen tulevaisuusvisioiden ja tavoitteiden rakentamiseksi (Nieminen & Hyytinen, 2015). Käytännön esimerkkejä vaikuttavuusperusteisista ohjauskeinoista vastuullisen innovaatiotoiminnan edistämiseksi löytyy kansainvälisesti kuitenkin hyvin rajatusti. Pyrimme lisäämään ymmärrystä sekä yksittäisten toimintamallien parhaista käytännöistä että innovaatiopolitiikan roolin ja innovaatioprosessien logiikan muutoksesta käytännössä.

Tutkimme innovaatiopolitiikan roolin laajentumista kilpailukyvästä ympäristöllisten ja sosiaalisten haasteiden ratkaisijaksi. Perehdymme vastuullisten vaikuttavuustavoitteiden muotoiluun ja käyttöönottoon eri toimijoiden välisessä yhteistyössä, julkisen ja yksityisen sektorin uusiin yhteistoiminnan muotoihin sekä vaikuttavuuden koordinointiin eri hallinnan aloilla ja tasoilla. Keskitymme uusiin julkisen ohjauksen keinoihin tukea vastuullista innovaatiotoimintaa sekä järjestelmätason muutosta kohti ekohyvinvointivaltiota. Tarkastelemme päätöksenteon toimintalogiikan muutosta, jännitteitä eri tavoitteiden

yhteensovittamisessa sekä käytännön toimintamalleja ja niiden toimeenpanoa. Käytännössä tarkastelemme innovaatioprosesseja liittyen esimerkiksi [innovatiivisiin julkisiin hankintoihin](#), [vaikuttavuusinvestointeihin](#), [innovaatiokilpailuihin](#), projektiallianssimalliin sekä [aluekehityshankkeisiin](#).

Kehitämme yhdessä kumppaniorganisaatioiden kanssa ymmärrystä vaikuttavuusperusteisen ohjauksen mahdollisuuksista edistää sosiaalisesti, ympäristöllisesti sekä taloudellisesti kestävien innovaatioiden syntymistä ja käyttöönottoa. Tuotamme kuvauksia ja suosituksia vastuullisista innovaatiomyönteisistä toimintamalleista sekä parhaista käytännöistä vaikuttavuustavoitteiden saavuttamiseksi.

Kulutusvalintojen ohjaaminen: Elämäntapavalinnat, uudet toimijat, uudet välineet

Tuotamme tietoa, jonka perusteella yhteiskunnalliset toimijat voivat monipuolistaa yksilöiden valintoihin kohdistuvia politiikkatoimenpiteitä sekä laajentaa kulutusvalintojen ohjaamisen koskemaan myös arkielämän rakenteita ja oikeudenmukaisuuskysymyksiä. Tavoitteena on edistää kestäviä ja systeemisiä elämäntapavalintoja toimintamahdollisuuksien laajentamisen ja uusien toimijoiden sitouttamisen avulla. Vaikuttavuus näyttäytyy siinä, miten uudet toimijat ovat mukana arjen valintojen ohjauksessa.

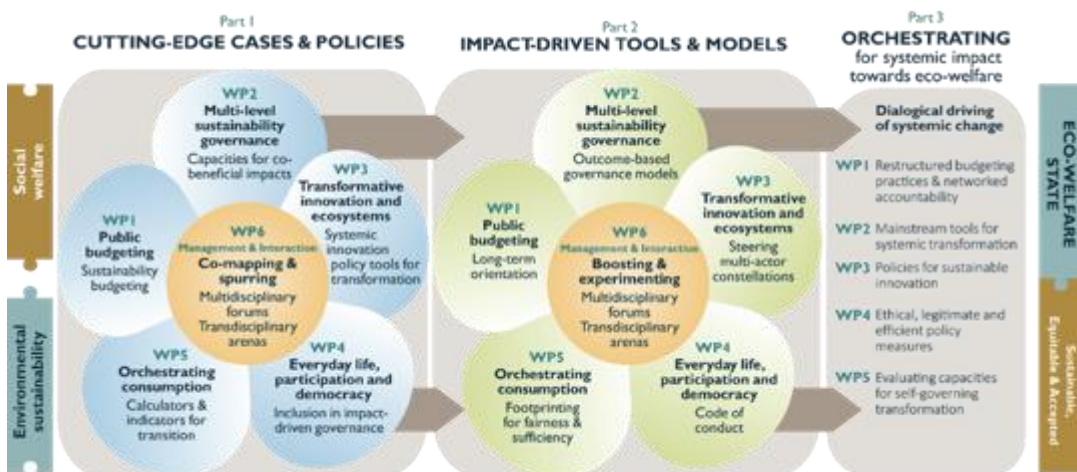
Tutkimuksen lähtökohtana on, että kestävä arki muodostuu arjen valintoihin vaikuttavien toimijoiden vuorovaikutuksessa. Kulutusvalintojen korostaminen kestäväen kehityksen politiikkakentällä johtaa epärealistisiin ja epärealistisiin odotuksiin kuluttajien kyvystä ohjata yhteiskunnallista muutosta (Akenji 2014; Wiedenhofer ym. 2018). Kotitalouksien hiilijalanjälkien pienentäminen edellyttää kulutuksen vähentämistä, tehokkuuden parantamista ja kulutusmuodon muutoksia. Infrastruktuuri ja poliittinen päätöksenteko voivat tarjota keinoja kulutusvalintojen muuttamiseen. Arjen esteiden poistamisessa tarvitaan systeemisiä muutoksia ja poliittisia ohjauskeinoja. (Lettenmeier ym. 2019). Toisaalta arkiset muutokset, niitä koskevat analyysit, kokeilut ja tulevaisuuspolut tukevat mahdollisten laajempien ja systeemisten muutosten kehittämistä (Laakso & Lettenmeier 2016).

Tutkimme luonnonvarojen käytön ja kulutusmahdollisuuksien jakautumista suomalaisessa yhteiskunnassa sekä sellaisia digitaalisia työkaluja ja verkkoympäristöjä, joilla pyritään jakamaan tietoa ja auttamaan arjen muuttamisessa kohti kestäväää ja reilua kulutusta. Konkreettisia tutkittavia ilmiöitä ovat esimerkiksi hiilijalanjälkilaskurit ja henkilökohtaiset hiilibudjetointityökalut kuten [Sitoumus 2050](#) sekä arjen muutoksia tukevat kokeilut kuten kansainväliset [kestävien elämäntapojen kiihdyttämöt](#). Tutkimuksemme kohteina ovat kulutusvalintojen ohjaukseen liittyvien työkalujen ja ympäristöjen ylläpitäjät, niiden käyttäjät sekä uudenlaiset suhteet ja orientaatiot, joita nämä työkalut ja ympäristöt tuottavat. Yhteistyökumppaneihin kuuluu sekä kuntia että yrityksiä.

Kehitämme kulutuksen ohjaukseen liittyviä työkaluja pyrkien erityisesti korostamaan kulutusmahdollisuuksien reilua jakautumista koskevia kysymyksiä sekä yksityisen kulutuksen muuttumisen laajempia systeemiä edellytyksiä. Seuraamme kestävien elämäntapojen kiihdyttämöjen työpajoja ja kehitämme niiden perusteella hyvän hiililaskurin kriteereitä. Kehitämme digitaalisia ja visuaalisia työkaluja esimerkiksi hiilibudjetointiin.

5. Yhteiskunnallista ja monitieteistä vuorovaikutusta

Hanke jakautuu kuuteen työpakettiin (ks. kuvio 1). Työpaketit toimivat yhteistyössä kolmen toisiinsa kietoutuvan tutkimusosion mukaisesti.

Kuvio 1. ORSI -hankkeen toteuttaminen.

Ensimmäisessä osiossa kartoittamme edelläkävijätapauksia ja -politiikkoja. Tutkittavat tapaukset ja politiikat edustavat kahta erilaista yhteiskunnallisen vaikuttavuuden ohjaamistapaa. Toisissa tavoitteena on ohjata yksilöiden aktiivisuutta ja toimintaa niin, että yksilöt tavoittelevat ekososiaalisia vaikutuksia omassa toiminnassaan. Toisissa tavoitteena on luoda ja ohjata verkostoja, jotka edistävät ja pyrkivät saavuttamaan ekososiaalisia vaikutuksia yhteistyössä. Kartoittamisen ja tapauksiin perehtymisen myötä muodostuu pääosa hankkeen tutkimusaineistoista (esim. haastattelut, etnografinen havainnointi, tilastot, käyttäjätestit). ORSI järjestää sidosryhmille pyöreän pöydän -tapaamisia ja keskusteluja, joissa käydään läpi mahdollisia yhteistyön paikkoja. Ekohyvinvointivaltioon liittyviä teemoja ja ohjauskeinoja tuodaan opiskelijoiden työstettäväksi Aalto-yliopiston ja Tampereen yliopiston kursseilla. Hankkeen tutkijat osallistuvat politiikkatoimien uudistamiseen osallistumalla asiantuntijoina erilaisiin järjestö-, kunta-, ja valtiotason kehittämisfoorumeihin.

Toisessa osiossa edistämme ja kokeilemme yhteiskunnallista vaikuttavuutta tavoittelevia ohjaustapoja nojautuen aineistojen analyysiin ja yhteiskehittämiseen erilaisten toimijoiden kesken. Arvioimme kriittisesti politiikkakäytäntöjä sekä tuotamme uutta tietoa poliittisen päätöksenteon tueksi. Toisaalta myös vaikutamme ihmisten arkeen tutkimalla ja edelleen kehittämällä uusia osallistumisen tapoja. Pyrimme tunnistamaan ja vahvistamaan erilaisten toimijoiden näkökulmista tehokkaita ja oikeudenmukaisia yhteiskunnallisia vaikutuksia ja niitä edistäviä ohjaustapoja. Järjestämme foorumeja edelläkävijöille sekä seminaareja ja muita tilaisuuksia sidosryhmille ja laajalle yleisölle. Pyöreän pöydän keskusteluissa kehitetään yhdessä tutkimuskysymyksiä ja reflektoidaan tutkimuksen tuloksia. Hankkeen teemoja työstetään myös dialogeissa, joissa tähdätään ymmärryksen lisäämiseen eri toimijoiden kesken. Dialogeihin kutsutaan mukaan monia eri toimijoita, kuten poliittisia päättäjiä, yritysten edustajia ja kaupunkilaisia. Yhteistyötahojensa kanssa projektin tutkijat kehittävät vaikuttavuusperustaisia ohjaustyökaluja, hallinnan malleja ja skenaarioita.

Kolmannessa osiossa mahdollistamme systemisen muutoksen syntyä kokoamalla yhteen ja kehittämällä uusia vaikutusperustaisia ohjaustapoja, niiden eettisiä periaatteita ja niiden tieteellistä perustaa. Tavoitteena on avata uusi tutkimuskenttä ekohyvinvointivaltion ohjauksen tietopohjan muodostamiseksi sekä työstää avoimesti saatavia työkaluja ja toimintaohjeita vaikuttavuusperustaisen ohjauksen tueksi. Kaikille avoimissa seminaareissa tutkijat kertovat tutkimuksissa esiin nousseista havainnoista ja tuloksista. ORSI-hankkeen tutkijat osallistuvat aktiivisesti tieteelliseen ja julkiseen keskusteluun tutkimushankkeen teemoihin liittyen.

Kirjallisuus

Agenda 2030 (2015). *The 2030 Agenda for Sustainable Development*. New York: United Nations.

Akenji, L. (2014). Consumer scapegoatism and limits to green consumerism. *Journal of Cleaner Production*, 63, 13-23.

Anessi-Pessina, E., Barbera, C., Sicilia, M., & Steccolini, I. (2016). Public sector budgeting: a European review of accounting and public management journals. *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, 29(3), 491-519.

Berg, A., Lähteenoja, S., Ylönen, M., Korhonen-Kurki, K., Linko, T., Lonkila, K. M., ... & Suutarinen, I. (2019). *POLKU2030 – Suomen kestävän kehityksen politiikan arviointi*. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 23/2019. Helsinki: Valtioneuvoston kanslia.

Bäcklund, P., Häikiö, L., Leino, H., & Kanninen, V. (2018). Bypassing publicity for getting things done: between informal and formal planning practices in Finland. *Planning Practice & Research*, 33(3), 309-325.

Díaz, S., Settele, J., Brondízio, E., Ngo, H., Guèze, M., Agard, J., ... & Chan, K. (2019). Summary for policymakers of the global assessment report on biodiversity and ecosystem services of the Intergovernmental Science-Policy Platform on Biodiversity and Ecosystem Services.

Gough, I. (2017). *Heat, greed and human need: Climate change, capitalism and sustainable wellbeing*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing.

GSDR: Global Sustainable Development Report (2019). *The Future is Now – Science for Achieving Sustainable Development*. New York: United Nations.

Herzog, L., & Zacka, B. (2019). Fieldwork in Political Theory: Five Arguments for an Ethnographic Sensibility. *British Journal of Political Science*, 49(2), 763-784.

Hirvilammi, T., & Helne, T. (2014). Changing paradigms: A sketch for sustainable wellbeing and ecosocial policy. *Sustainability*, 6(4), 2160-2175.

IPCC: Intergovernmental Panel on Climate Change (2018). *Global Warming of 1.5 °C*.

Laakso, S., & Lettenmeier, M. (2016). Household-level transition methodology towards sustainable material footprints. *Journal of Cleaner Production*, 132, 184-191.

Lettenmeier, M., Akenji, L., Toivio, V., Koide, R., & Amellina, A. (2019). *1, 5 asteen elämäntavat: Miten voimme pienentää hiilijalanjälkemme ilmastotavoitteiden mukaiseksi?* Sitra: Helsinki

- Mauro, S. G., Cinquini, L., & Grossi, G. (2017). Insights into performance-based budgeting in the public sector: a literature review and a research agenda. *Public Management Review*, 19(7), 911-931.
- Mazzucato, M. (2018). Mission-oriented innovation policies: challenges and opportunities. *Industrial and Corporate Change*, 27(5), 803-815.
- Meadowcroft, J. (2005) From Welfare state to Ecostate. In J. Barry and R. Eckersley (eds.) *The State and the Global Ecological Crisis*. Cambridge: MIT Press, pp. 3-23.
- Mouffe, C. (2013). *Agonistics: Thinking the World Politically*. London: Verso.
- Nieminen, M. & Hyytinen, K. (2015). Future-oriented impact assessment: Supporting strategic decision-making in complex socio-technical environments. *Evaluation*, 21, 448-461.
- Schick, A. (2014). The metamorphoses of performance budgeting. *OECD Journal on Budgeting*, 13(2), 49-79.
- Schot, J. & Steinmueller, W.E. (2018). Three frames for innovation policy: R&D, systems of innovation and transformative change. *Research Policy*, 47, 1554-1567
- Terama, E., Peltomaa, J., Mattinen-Yuryev, M., & Nissinen, A. (2019). Urban Sustainability and the SDGs: A Nordic Perspective and Opportunity for Integration. *Urban Science*, 3(3), 69.
- Uyarra, E., Zabala-Iturriagagoitia, J. M., Flanagan, K., & Magro, E. (2020). Public procurement, innovation and industrial policy: Rationales, roles, capabilities and implementation. *Research Policy*, 49(1), 103844.
- Wallin, A., Leino, H., Jokinen, A., Laine, M., Tuomisaari, J., & Bäcklund, P. (2018). A Polyphonic Story of Urban Densification. *Urban Planning*, 3(3), 40-51.
- Weber, K. M., & Rohracher, H. (2012). Legitimizing research, technology and innovation policies for transformative change: Combining insights from innovation systems and multi-level perspective in a comprehensive 'failures' framework. *Research Policy*, 41(6), 1037-1047.
- While, A., Jonas, A. E., & Gibbs, D. (2004). The environment and the entrepreneurial city: searching for the urban 'sustainability fix' in Manchester and Leeds. *International Journal of Urban and Regional Research*, 28(3), 549-569.
- Wiedenhofer, D., Smetschka, B., Akenji, L., Jalas, M., & Haberl, H. (2018). Household time use, carbon footprints, and urban form: a review of the potential contributions of everyday living to the 1.5 C climate target. *Current opinion in environmental sustainability*, 30, 7-17